

ז'יל רוז'ה בין אחיות

שם: ז'יל (מוריס משה) רוז'ה
מקום לידה: גרנובל, צרפת
מקום מגורים: אני במזרח פריז ולבי בקצה שדרות רוטשילד
שפת אם: צרפתית
שפה שנייה, שפה שלישית: לפי סדר הלב – יידיש, עברית, גרמנית
חולם בצרפתית עם פרוזי עברית ויידיש
מתרגם אהוב: המשורר לייב ניידוס, הראשון שתירגם את בודלר ליידיש
אמן שפה אהוב בעברית: אורי צבי גרינברג
אמן שפה אהוב בשפה אחרת: ז'אן ז'נה
ארץ מובטחת: בין השמשות

ותאמרנה זו אל זו: "מאין תבואי?", ותענינה זו את זו לאמור: "מְשׁוּט בארץ ומההלך בה".

ותאמרנה זו אל זו: "על מי שמת לבך?", ותענינה זו את זו לאמור: "בארבע פינות העולם התהלכתי, ואת כל אחיותינו שמעתי".

- ואיזו היפה מכולן?
- אין בהן יפה או מכוערת. כל אחת מהן היא זו ואף זו.
- בעת ובעונה אחת?
- עת להימשך ועת להידחות.
- עת לגתה ועת לגבלס.
- לסרוונטס ולטורקמדה.
- איזו החזקה מכולן? ואיזו החלשה?
- אין בהן חזקה ואין בהן חלשה. האחת מולכת ורעותה נודדת. מולכת בארץ אחת — ונודדת מחוצה לה.
- מלוכה ונודדים.
- זו מְלָכָה בימי קדם ונודדת היום.

- וזו נדרה לְפָנַי ומולכת היום.
- שמת ליבי על אדם הדובר את שתינו כאחת.
- אותך ואותי? רַבִּים הם ודאי הדוברים את שתינו. הלא אחיות־תאומות אנחנו.
- איך אנו אחיות תאומות. אני מוזנחת ואת מוצלחת.
- ובכן, אחיות! סיפור לכלוכית!
- כולנו אחיות, וכולנו יוצאות מפיו של אותו אדם, הלא הוא היחיד במינו בין כל הברואים.
- אם כולנו אחיות, הרי שאת ואני תאומות: שתינו יוצאות מְנַשֶּׁמֶת אותו העם.
- את לבנה ואני שחורה.
- את המולכת ואני הנוודת.
- פעם הייתי נוודת.
- ואני מעולם לא מְלַכְתִּי.
- האומנם?
- הייתי מלכה במשחק קלפים.
- שליטת ממלכה־בתוך־ממלכה.
- אוקיינוס שהיה ואיננו.
- אוקיינוס שהיו בו איים רבים, ובכל פיסת יַבֶּשָׁה בתוכו ניצב מגדלור: אורסה, ורשה, קייב.
- אָדֶעס, וואַרשע, קִיעוּו.
- וקרני האור שבקעו מהן: מנדלי, י"ל פרץ, שלום־עליכם.
- ומעבר לים...
- ...ניו יורק.
- ניו־יאָרְק.
- גלאַטשטיין, לייוויק.
- בימים הרחוקים ההם גם את היית נוודת.
- פרישמן, גנסיין.
- היו זמנים.
- היינו תאומות.
- אותם בתי הדפוס.
- אותו הבחור־הזעזער.

- אותם הסופרים.
- שניאור, צייטלין, קצנלסון.
- ביאליק, גורדון.
- מנדלי.
- מענדעלע.
- ומי האיש הזה?
- האיש הזה?
- שעליו שמת את לבך...
- איש צנוע, ביישן, תמים בדורותיו. אַ מענטש.
- והיכן מקומו?
- באוקיינוס הקרוי "גולה".
- הוא שמע בילדותו את שתינו?
- לאו דווקא. הוא בחר בנו מקץ ילדותו.
- הוא נמלט ממילות מולדתו?
- בשום אופן לא. הוא מוסיף לחיות בשפת אמו, אבל ילדותו עברה עליו בגולה כפולה.
- גֹּלָה בתוך גולה?
- הוא גֹּלָה כי הוא בן לעם זה שעיצב אותנו, הוא גולה כי הוא היה ילד יחיד במינו. כולם צחקו לו ונידו אותו. קראו לו ילדה, בובה.
- קראו לו קוקסינל.
- פֵּיגֶלֶע.
- אבל בלשון שלהם: tapette.
- הוא רצה למות, להיעלם, הוא רצה לא להיות יותר tapette. רצה להפוך למישהו אחר.
- לילדה?
- הוא היה ילדה, הוא שיחק בכובות, תמיד בילה עם מיידעלעך, לעולם לא בין הבנים. הוא ראה את עצמו כילדה. עד שקרה אסון.
- מלחמה?
- גוג'ומגוג פרטי: הוא גדל כבחור.
- איך זה ייתכן?
- גופו התכסה בשערות, שריריו התפתחו וקולו העמיק. הילדה נעלמה.
- נעלמה לגמרי? כאילו לא היתה קיימת מעולם?

- היא הסתתרה. ילדה בתוך בחור.
- כמו בכושקה רוסית.
- כמו קליפות בצל.
- הילדה נכלאה בתוך הבחור.
- הבחור בחר בך...
- והילדה בך.
- הבנת?
- הבנתי. את נשית, נוודת.
- ואת גברית, מולכת.
- או ההפך.
- מוטב שנניח לקלישאות.
- יש ארבע אפשרויות.
- ארבע קומבינציות שונות.
- גברית מולכת...
- ...וגברית נוודת.
- נשית נוודת...
- ונשית מולכת.
- ומה אומר אותו איש תם וישר?
- טוב לו לדבר את שתינו.
- וגם לכתוב?
- כשהמרה השחורה חודרת ללבו הוא פותח מחברת וכותב אותנו.
- אותי ואותך ביד אחת?
- מאי נפקא מינה? אותן האותיות מסמלות את שתינו. הוא שאמרתי:
תאומות...
- אותיות של אש ושל תשוקה.
- ומה הוא כותב כשהוא פותח מחברת?
- הוא מעתיק משפט, בית, שיר שלם:
זְמַרִי, סִפְרִי, צְפוּרֵי הַיְקָרָה,
מְאַרְץ מְרַחֲקִים נִפְלְאוֹת,
הַגֵּם שֶׁם בְּאַרְץ הַחֲמָה, הַיְפָה,
תְּרַבֵּינָה הָרְעוֹת, הַתְּלָאוֹת?

— נוודת ונשית.

איבער וועגן לאַנג שוין אָפּגעזומערטע,
אונטער הימלען גרויע און פֿאַרקומערטע,
גייען מענטשן, גייען אַיינגבויעגענע,
פֿרויען — קראַנקע, קינדער — ניט געזויגענע.¹

— גם נשית וגם נוודת.

— נו, את רואה, אנחנו תאומות. רצו לעשות ממני מולכת, אבל אני מרגישה
נוודת נצחית.

— אויף אייביק, לדורי דורות. בודדת בארץ מולדתך.

— יצרו לי מילים חדשות, גבריות, אני שונאת אותן: "ביטחון".

— גם בי קיימת המלה הזאת.

— היא נשארה כך כשם שנוצרה. אבל הם נתנו לה פירוש חדש והזריקו
אותו לתוכי, נגד רצוני. הם הפכו אותה למילה גברית, מגעילה. פעם היא היתה
יפה, עדינה.

— ביטחון: BITOKHN.

— זו מילה שמחממת את לב האדם, הקורא מן המצר לאלוהיו. אך בפירושה
החדש היא מפרידה בין אדם לחברו. לפעמים אני מרגישה כמו זונה.

— ואני נשאתי בתולה, אָן אַלטע מויד. יתומה. איש אינו מזריק אלי
פירושים חדשים. איש אינו חודר אלי.

— ואותו איש תם וישר, מה הוא חש?

— הוא אוהב אותך כזונה.

— ואותך הוא אוהב כבתולה. האם אותי הוא דובר כשמשלת עליו הסטרא
אחרא?

— גם, אבל לא רק אותך. גם כך יש קדושה.

— יש קדושה בזנות.

— ובגבריות?

— אפשר למצוא קדושה גם בגבריות, אם אין זו גבריות לשם גבריות
בלבד.

¹ "בדרכים שבהן כבר מזמן חלף-עבר הקיץ / תחת שמים אפורים ומודאגים / הולכים אנשים, הולכים כפופים, / נשים חולות, ילדים מורעבים" (מתוך שירו של ה. לייבויק "בדרכים")

- לשם מה עוד?
- לשם תפארת, לשם בינה, לשם חוכמה.
- לשם חסד!
- קרעו שמים, באשר הם מטים, אם שפתכם אין אתכם לבטא,
מה לזהט המדבר בכשרו של אדם, מה נחר הדם בכל עורק!
ושאו את הקרעים לבין טורי שנים, כנשא עדת כלבים בשר פגרים.²

² מתוך "באלף השישי", אורי-צבי גרינברג.